SANCTII DE SANDOUAL THEOLOGI DE SANCTISSIMA TRINITATE AD...

Sancho : de Sandoval

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO
ET REVERENDISSIMO
D.D. ASCANIO COLVMNAE

S. R. E. Diac. Cardinali, Principi Clementiſsimo.

SANCTIVS DE SANDOVAL
Intimus eius Cubicularius. ac addiſsiſſimus Cliens. S.

NON potui non vulgare perbreuem orationem quam in Sacello Pontificio de Trinitate dixi, opus quidem minutum, exile, quod vel vt conſpiceretur, vel vt conſiſteret, tua omnino Columnæ Cardinalis Aſcanī fuerit affigendum, qui mihi ad id non poſtremus auctor extitiſti. Vt enim fatear quod ſentio, animaduertebam dicere me ad Sixtum Quintum olim Pontificem Maximum in conſeſſu Cardinalium, eruditiſſimorum Antiſtitum, grauiſſimorum hominum, loco omnium terrarum ſine vlla controuerſia Auguſtiſſimo, quique mea ſententia Romanum etiam Senatum, quem ex regibus cōflatum eſſe dicebat, Cyneas ipſa maieſtate præcedat, neſcio tamen qua ratione in tua fronte peregrinabantur oculi mei. Cumque probari me tibi plauſu primum, aperto deinde teſtimonio ſenſi, quaſi probatus ad columnam lydiam tantum non mihi placui, & quaſi præteruectus columnas Herculis ſum mihi ipſi gratulatus felicem curſum orationis illius, quam ſæpius vt audiſti nautica comparatione ſignificaueram. Quare gratos etiam Nauarcos imitatus, qui poſt ſecundam nauigationem, Gaditanas olim Columnas adibant, & appēſo Nauigij ſimulacro, animum beneficij memorem profitebātur, illam ipſam orationem dedico Columnæ tuæ, quam Columnam tua eruditione longe eſſe illuſtriorem intelligo, quam extrema Herculis nauigatione Columnas Herculeas; illas enim anguſtos nunc iriſſoſque lignorum fines vulgo vel minutiſſimæ cymbæ præter vehuntur, ad te contra latina eloquentia qui pertineant noui omnino per paucos. Vale.

DE SANCTISSIMA TRINITATE

Oratio. 4

STATA ſolemniq. cæremonia veteri, communiq. religione myſterium celebramus B. P. ita ſublime reconditum, diuinum, vt præ illius excellentia cætera Chriſtianæ veritatis arcana, quæ quidam & præſtantiſſima ſunt & auguſtiſſima, vel arcana dicenda minime ſint, vel hoc vnum, a quo ſuam illa amplitudinē petunt, ac diuinitatem myſterium myſteriorum appellãdum eſſe non inficiemur. Argumentum non lingua, verbis, ſententijs, ſed ſilentio, admiratione, ſtupore quodam ſacro recolendum: nuſquam commodius pertractandum, quam præſente te, qui Dei internuncius, diuinorum interpres, religionis arbiter, & ſerenitate frontis, quaſi ſecundæ cuiuſdam auræ flatu ſoluentem impelles, & oculorum obtutu, quaſi tuo felici ſidere diriges in tam incogniti, immenſi, ac prorſus interminati maris tractibus euagantem. In apertum ſiquidem ruit interitum, qui ſine tuo ductu, & auſpicijs hic intelligentiæ vela pandat, ea quæ tradita rationis humanæ ventis nimis intendat. Curſus enim dirigitur in penetralia diuinitatis ipſius in ipſius Dei cubilia, qui lucem habitat, ſed lucem inacceſſibilem, ita fulgentem, atque coruſcantem, ita noſtris occulis imparem, vt videatur obſcura. Non ſecus atque humana acies ſi intendatur in ſolem nimio ſplendore hebetatur, minus videt, male videt, verſari videtur in tenebris. ex quo æque vere qui lucem habitat inacceſſibilē, tenebras poſuiſſe dicitur latibulum ſuum. Quare niſi vel in tanta obſcuritate dux adſit, vel niſi in tanto lumine eccleſiæ dextra, vmbra ſidei obtendatur noſtris oculis, obtutum defigere nullam in partem poſſumus, aberramus, perimus. Teſtatur hoc Gnoſticorum & Manichæorū error, qui duos in Deos, alterum boni, alterum mali auctorem impegerunt. Confirmat Vadianorum

norum

norum exemplum, qui ad membra neſcio quæ humana per uenerunt; quorum etiam vſum Deo neceſſarium tribuebã. Documento ſunt Noetiani atque Sabelliani, qui cęcutientes vnam tantum modo perſonam inſpexerunt, quam diuerſis tamen dicebant appellari nominibus. Recordamur miſerrimum Arij naufragium, & ex eadem ſentina Aetium, Eunomium, Achatium, Maximinum Felicianum, orbem pœne terrarum vniuerſum, qui in perſona filij diuinitatem videre non potuerunt. Scimus Macedonium, qui contra Spiritum ſanctum, & aduerſo ſpiritu ſancto vela ſoluerit, in Syrtes illas incidiſſe, in quibus, dum tertiæ perſonæ fateri diuinitatem noluit, ſpiritum ipſe, & corporis, animiq. vitam amiſit. Sed quid ego cæcitatem, quid errores antiquorum enumero, qui veritatem diuinæ Trinitatis non viderũt qui in ea turpiſſimos errores inducunt, quoniam eccleſiæ ductu caruerunt. Vtinam non ingens eorum numerus, quos ætate noſtra Trinitarios appellamus, vtinam non bona Græciæ pars ferre teſtimonium veriſſimum & miſerrimum poſſet, quibus fuit idem diſcedere ab auctoritate Sedis Apoſtolicæ, & male ſentire de Trinitate, & ignorare fontes, a quibus ſummus ac diuinus ille ſpiritus procederet. Sunt præſentia huius naufragij calamitoſi veſtigia, ipſi videmus iactari paſſim aliorũ cadauera, aliorum adhuc ſpirantium, ſed a mente ab alienata corpora; omnino ſiquidem opprimetur a gloria ſcrutator maieſtatis, ad quam neque cognoſcendam, neque inueſtigandam accedere ſuis viribus poſſit. Sunt ſane in animis hominum informatæ Dei notiones, indidit ipſa natura anticipatas quaſdam cognitiones diuinitatis, vt nulla ſit gens, neque tam hebes, atque excors, neque tam immanitate efferata ac barbara quæ non cognitum, comprehenſumq. animis habeat, eſſe aliquod numen præſtantiſſimæ mentis, a quo tãti naturæ motus, tantæ viciſitudines, tam multarum rerum, atque tantarum ordines adminiſtrentur: a quo conſulatur rebus humanis, a quo mundus adminiſtretur, quod denique habeat diuinitatem. Sunt in hac rerum vniuerſitate illuſtria quædam nobiliſſimaq. itinera, quibus ad aliquas Dei virtutes perueniatur. exiſtũt egregia, præclariſſimaq. veſtigia,

qui-

quibus ducimur ad eius vnitatem intelligendam; ſi quidem inuiſibilia Dei a creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur. His inſtitit inſignis ille Plato, qui Deũ vnum aſſeruit, ac de rebus altiſſimis ita diſputauit, vt ſi cum cæteris ethnicis conferatur diuini cognomen obtineat. His ille rex ingeniorum Ariſtoteles, qui per motus orbium, quorum alter cietur ab altero, quibuſdã quaſi gradibus adductus ad eum qui mouet & non mouetur, argumentatione methaphyſica cõcluſit: vnus ergo Princeps. Hęc ſequuti qui in antiqua illa philoſophia cæteris oculatiores multitudinẽ Deorum irriſerunt, atque vni principatum, vni diuinitatem eſſe tribuendam aſſeruerunt. Potuerunt hæc inquam coniecturis aſſequi, humanis rationibus inueſtigare, cum percommode ex operibus tranſire liceat ad effectorem operum, & ea de illo cognoſcere, quæ opifici atque architecto conueniunt, quod in Deo eſt, vnica eius princeps, nobiliſſimaq. natura. De Trinitate verò non modo nihil attingere, nihil cogitare, ſed neque propoſita quidem ab alijs credere abſque lumine præſidioq. diuino potuerunt. Hic enim deficit humana vis, hic vniuerſa philoſophia conticeſcit, nullæ ſunt argumentationes, nulla neceſſaria indicia; hic omnis intelligẽtia vel nobiliſſima; vel cæleſtis obſtupeſcit, ſeſe abijcit, ſuamq. profitetur imbecilitatẽ. Credam fortaſſe picta ab Apelle, quæ pingi non poſſunt, tonitrua fulgura, fulgetraq. credam fortaſſe pictum ab Ariſtide Thebano quod vix cogitatione comprehendetur, hominis animũ; poteſt enim ſpecies humani corporis ita coloribus exprimi, vt ſi credas oculis, ineſſe animũ opineris. Poſſunt in tabula ita referri ſigna fulguris vt auribus imponant oculi, & prope fragorem exaudias, illa tamen ab humana mente, aut fingi, aut adumbrari poſſe non credã, vnam eſſe naturam, ſed triplicem ſypoſtaſim, tres perſonas & vnum Deum. Filius eſt a Patre; eſt, non tamen filium, tempore pater præceſſit, non eſt filius patre poſterior. Spiritus Sanctus eſt a Patre atque filio, eſt, ſed æque atque illi ſempiternus. Pater Deus, Filius Deus, Spiritus Sanctus Deus, & tamen non tres Dij, ſed vnus eſt Deus. Dialecticæ ratiocinationes faceſſant, altior eſt omni argumẽtatione Trinitas myſterium

ſterium

ſterium omni intelligentia ſublimius, vt mihi exclamare cũ Sancto Auguſtino liceat: O vna Trinitas, O Trina vnitas?& cum Paulo. O altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſciẽtiæ Dei, quàm incomprehẽſibilia ſunt iudicia eius & inueſtigabiles viȩ eius, Te ipſo doctore fuit opus; te ipſo arcani tanti reſeratore, quia nemo nouit filium niſi pater, neque patrem quis nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare ſed reuelari profecto cupit vniuerſis. Audite cum Paulo ante diſceſſum, quo tempore amicis ad præſtandum paratioribus committi ſolent mandata maxima, chariſſimaq; euntes ait docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus Sãcti. Hoc nimirum promiſerat per Ieremiam: Ecce ego mittam piſcatores multos, & piſcabuntur eos, hoc ipſis Apoſtolis: Et faciam vos fieri piſcatores hominum. Sed quam diuerſus bone Ieſu, hominum piſcatus eſt a piſcatu piſcium; hos piſcamur ad intentum, illos ad vitam, & hanc fortaſſis ob cauſam cum piſces irretitos educimus ab aquis, extra quas illi moriuntur; Chriſtus contra, quos docemus, quos piſcamur homines baptizari; id eſt in aquas immitti imperat. Docete omnes gentes baptizãtes eos mergi iubet in vndas, quibus (vt vtar ſermone patrum) regenerentur, atque vt ipſa veritas Nicodemum docuit, renaſcantur, & renaſcantur vt poſſint videre regnum Dei, habere vitam, & vitam æternam: hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deũ verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum vt credant admirabile numen Trinitatis, quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. His aquis baptizandi ſunt in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti. huius maris vndis immergendi, cuius vt dicebam initio cognoſcendi, ac tranſmittendi rationem ſolus Deus aperire potuit. Nec mihi quis Numeniũ Plotinum, Proclum, nouiſſimos Platonicos afferat, quos certum eſt a Chriſtianis, quorum ætate vixerunt, arripuiſſe illa omnia, quæ explicatius de triplici perſona diſputauerunt. Nemo mihi hæc a fabuloſa illa antiquitate adumbrata eſſe affirmet, in triplici diuiſione mũdi, qua Ioui Cœlum, Neptuno Maria, Plutoni terras obtigiſſe fabulantur: ob eandemq; cauſam ad vnitatem in ſingulis cum Trinitate figurandam:

 triſulcum

triſulcum fulmen Iouis, Tridentem Neptuni, Tricipitem canem inſignia fuiſſe Plutonis. Hæc enim incertum eſt, vtrum ab antiquis ficta incōſideratius, an ab alijs applicata ſint ingenioſius. Non longe diſcrepant, trinæ modo luſtrationes, modo aſperſiones, modo vociferationes, quas in ſacrificijs, funeribus, auſpicijs, ternario plerunq; numero concludebant. Nā quæ Plato, quæ Orpheus, quę Zoroaſter, quæ Chaldæi, quę Mercurius Triſmegiſtus, quę alij ethnici de natura Dei, de Patre, de Filio, de vna diuinitate, de triplici Hipoſtaſi, nō diſsimulanter, ac temere, ſed apertè, conſiderateq. ſcripſerunt, ea vt e ſacris doctoribus plerique teſtātur, ab Hæbreis, ab Aegyptijs, Chaldæis acceperunt. His porro indicata ab Abrahamo, Iacobo, Moyſe, a primis Patriarchis fuerāt, quibus Deus opt. Maximus illa ſingulari beneficio, atq; clementia ſignificauerat, nobis verò diſertè certiſſimeq. declarauit.

Hanc nos Dei naturam hoc ſtato feſtoq. die, ac ſacra ſollemniq. cæremonia fatemur, profitemur, veneramur, hanc eius benignitatem amamus, prædicamus, celebramus, per quam factum eſt, vt in orbe Chriſtiano vulgo docti, indoctiq. ea teneant, ea credant, quorum vmbram nullæ Academiæ, nulla lycæa, nullæ Peripateticorum, Stoicorum, Sapiētium quorumlibet ſcholæ, aut vnquam cogitatione comprehendere, aut attingere ſuſpicione potuerunt. Quare Sacro Sancta Trinitas, tibi laus, tibi canimus triſagium hymnum, quem vt quarta ſynodus Chalcedonēſis aſſerit, & refert Damaſcenus Conſtantinopoli in publicis ſupplicationibus puer e populo omnibus inſpicientibus raptus in cælum ab angelis didiciſſe dicitur. Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis: quem conuenire ſibi propriè Athanaſius, Baſilius, Gregorius, aliaq; Chriſtianæ Reip. lumina pleniſsime teſtantur. Quas enim tibi pro tuis tantis in nos promeritis gratias referamus, nullas habemus præter gloriam: id circo, vt ea tibi perſoluenda noſtras plerunque preces claudimus, ſic optamus, vt reuelata facie eandem tibi, extremum æternumq. decantare poſsimus. Gloriam Patri & Filio & Spiritui Sancto. Amen.

DIXI.